

Provincie Utrecht
Nota museumbeleid : ontwerp
Utrecht : Provincie Utrecht, 1986
29 p. : bijl., tab. ; 30 cm

BOEKMAN*stichting*

Studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid

Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
telefoon bibliotheek 020-624 37 39
fax 020 - 638 52 39
e-mail bibliotheek@boekman.nl
internet www.boekman.nl

De uitleentermijn bedraagt 4 weken. Verlenging met 4 weken
is mogelijk, tenzij de publikatie inmiddels is gereserveerd.

De uitleentermijn is verstreken op:

--	--	--

in december

M86-265

NOTA MUSEUMBELEID

PROVINCIE UTRECHT

ONTWERP

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel.: 243738/243737/243738/243739

Oktober 1986

INHOUD

	<u>blz.</u>
I. INLEIDING	1
II. DE STATUS QUO IN KORT BESTEK	3
Museale voorzieningen	3
Het provinciaal beleid	4
Ombuigingen in het landelijk bestel	5
III. VAN DOELSTELLINGEN EN INSTRUMENTARIUM	7
VI. PROVINCIALE ONDERSTEUNENDE VOORZIENINGEN	9
Museumconsulentschap	9
Conservatorische deskundigheid	10
Educatieve deskundigheid	11
Museumkrediet	12
Slotopmerkingen	12
V. INSTANDHOUDING VAN MUSEA	14
De grondslag	14
Te subsidiëren musea	15
Nieuwe initiatieven	17
VI. FINANCIËLE GEVOLGEN	19
Uitgangspunten	19
Versleuteling in het provinciefonds	19
Stopzetting instandhoudingssubsidies	20
Middelen voor het nieuwe museumbeleid	21

BIJLAGEN

I. INLEIDING

"Ik vertelde haar dat ik eens in het Louvre zo raar in mijn hoofd was geworden van al die kunstwerken om me heen, dat het een haar had gescheeld of ik had de Venus van Milo aan stukken geslagen.

Augusta zei berustend:

"Gelukkig dat je musea alleen op je huwelijksreis tegenkomt en daarna nooit meer".

Inderdaad kent het gewone leven niet de monotonie van de musea. Er gaan dagen voorbij die je zou willen inlijsten, maar ze zijn rijk aan contrasterende geluiden, aan lijnen en kleuren, en bovenal aan echt, brandend licht, dat niet verveelt."

Sedert Italo Svevo deze woorden noteerde in zijn roman *Bekentnissen van Zeno* (1923) is er heel wat veranderd in het denken over musea. Weliswaar heeft het beeld van een museum als bedompte opslagplaats voor saaie oude kunst nog niet geheel afgedaan, maar feitelijk maken musea meer en meer deel uit van het "gewone leven" en vormen zij een onderdeel van een maatschappelijk aanvaard voorzieningspatroon.

Dat musea en hun voorgangers van ouds her niet alleen de voor Zeno zo beklemmende kunstwerken maar ook andere belangwekkende objecten, rariteiten, bevatten, mag bekend verondersteld worden. Deze tweeledigheid is tot op de dag van vandaag aanwijsbaar in de museumwereld.

Een andere tweeledigheid betreft het onderscheid in behoudstaken en publiekstaken. Musea zijn tegelijkertijd de neerslag en een bron van cultuur.

Geschiedenis van en algemene beschouwing over het museum zullen in deze nota verder terzijde worden gelaten. Elders is hierover reeds het nodige geschreven, niet in de laatste plaats in de nota *Naar een nieuw museumbeleid*, die het rijk in 1976 uitbracht en die o.i. weinig aan zeggingskracht heeft verloren.

Bepalen wij ons tot de Utrechtse situatie van nu dan zien we dat het museaal gebeuren hier, evenals in de rest van het land, een hoge vlucht heeft genomen. Het provinciaal beleid daarentegen heeft zijn vleugels nog nauwelijks uitgeslagen. De paragraaf over musea in de provinciale Cultuurnota 1984 is het eerste, voorzichtige beleidsdocument op dit gebied. Daarin wordt een meer systematische doordenking van beleid in het vooruitzicht gesteld. Dat gebeurt in deze museumnota.

Het tijdstip waarop deze nota verschijnt is sterk bepaald door de aanstaande veranderingen in het rijksbeleid. Op 1 januari 1987 krijgt een zekere decentralisatie van rijkstaken en -gelden zijn

beslag. Alleen al uit financieel oogpunt is een besluitvorming vóór die datum noodzakelijk. De "gedecentraliseerde" musea moeten immers weten waar zij met de provincie aan toe zijn: zet de provincie de vroegere subsidiëring van het rijk gewoon voort of gaat zij deze gelden op een andere manier gebruiken. De nota is echter niet primair een financiële nota, maar een algemeen beleidsstuk voor de middellange termijn.

De museumnota gaat over musea. Hier dienen de eerste problemen zich reeds aan, want wat verstaan we onder een museum.

De wetenschappelijke discussie wijst uit dat we soms al niet meer kunnen spreken van "wel of geen museum".

Eerder moeten we het hebben over "de mate van musealiteit" van een instelling, over min-of-meer museum. Sommige musea zijn meer museum dan andere.

Deze nota gaat uit van de gangbare, internationale definitie die luidt dat een museum een voor publiek toegankelijke instelling is die de karakteristieke materiële getuigenissen van de mens en zijn omgeving verwerft, bewaart, onderzoekt en presenteert. Deze rij van activiteiten wordt hier vertaald in een drietal functies van een museum:

- . beheer (verzamelen, conservering, registratie, documentatie)
- . onderzoek
- . communicatie (presentatie, voorlichting, educatie).

De beheersfunctie, de aanwezigheid van een collectie dus, neemt een sleutelpositie in. Een instelling die wel de communicatietaken vervult maar geen beheerstaken is geen museum. We spreken dan van een bezoekerscentrum of science centre. Universiteiten verrichten onderzoek maar dit gaat lang niet altijd gepaard met beheerstaken en presentatie. Ook dan spreken we niet van een museum.

De definitie van een museum is dusdanig dat zowel cultuur-historische als natuur-historische verzamelingen eronder vallen. Natuurreservaten, dierentuinen en horti zijn dus ook museale instellingen. Deze levende natuur zullen wij hier echter buiten beschouwing laten. Het provinciaal museumbeleid wordt vooralsnog primair als een onderdeel van het cultuurbeleid benaderd. Daarbij zal ook aandacht worden geschonken aan de raakvlakken met andere beleidsterreinen, zoals educatief beleid, toeristisch-recreatief beleid, monumenten- en landschappelijk beleid.

Aan de totstandkoming van deze nota is ondermeer een advies van de Raad voor Cultuur, Vorming en Onderwijs voorafgegaan. De Raad bracht zijn advies in juni 1986 uit. Het is op brede schaal verspreid en vormde tevens een gespreksbasis bij het overleg dat met de direct belanghebbenden is gevoerd. Deze gespreksronde memoreren wij hier vooral omdat het niet mogelijk is gebleken een inspraakronde op een voor-ontwerp in te lassen; daarvoor ontbrak de tijd. Zowel het advies van de Raad als het genoemde overleg hebben o.i. voldoende bouwstenen voor een realistisch provinciaal museaal beleid opgeleverd.

II. DE STATUS QUO IN KORT BESTEK

Wat verschijne
Wat verdwijne
't Hangt niet aan een los geval.
In 't voorleden
ligt het heden,
in het nu, wat worden zal.

W. Bilderdijk, in Afscheid (1811)

* Museale voorzieningen

Volgens de definitie herbergt de provincie ruim 50 musea. Een overzicht ervan treft u in de bijlage.

Een belangrijke overeenkomst tussen al deze musea is hun aandacht voor traditie en verleden. Of het nu musea van bedrijf en techniek, van kunst en cultuur- historie betreft, veelal staan zij geheel in het teken van vroeger tijden. Musea wier collectie het heden weerspiegelt kennen we hier nauwelijks. Het beste voorbeeld is het Museum Hedendaagse Kunst in de gemeente Utrecht. In het vervolg van deze nota zal duidelijk worden dat het provinciaal museumbeleid de sporen draagt van deze historische belangstelling.

In vele andere opzichten verschillen de musea in de provincie aanzienlijk van elkaar.

Om te beginnen hun spreiding over het provinciale territoir. Deze vertoont geen regelmatig patroon. Iets minder dan de helft van de musea bevindt zich in de stad Utrecht. Van de overige staat het merendeel in het oosten van de provincie. Sommige musea zijn een combinatie van een karakteristiek pand en een daaraan gebonden collectie van voorwerpen. Dit zogehe- ten behoud in situ zien we niet alleen in geval van de kaste- len maar ook in de sfeer van bedrijf en techniek. Voorts de personele bewerktuiging. Er bestaan musea met een uitgebreide professionele staf, er zijn er die geheel door vrij- willigers worden geleid. Tussen deze uitersten vindt men verschil- lende varianten. Globaal bezien beschikt tweederde der musea in de provincie over weinig of geen professionele krachten. Hier en daar maakt men wel gebruik van inhoudelijk deskundige vrijwilligers. Ook kennen een aantal musea functies zoals be- heerders en toezichthouders. Het aantal bezoekers per museum loopt eveneens sterk uiteen. Er zijn enkele grote publiekstrekkingen, zoals het Museum van Speelklok tot Pierement en het Spoorwegmuseum (meer dan 100.000 bezoekers per jaar). Daar tegenover staan musea met gemiddeld een paar duizend bezoekers, zoals bv. de musea in Rhenen en Wijk bij Duurstede of het Veenderijmuseum te Vinke- veen. In de middengroep vinden we bv. museum Flehite te Amers-

foort en kasteel Amerongen (rond de 30.000 bezoekers). Belangrijk is dat de bezoekersaantallen niet uitsluitend corresponderen met de mate van professionele leiding. Ligging, bereikbaarheid, publiciteit en inhoud van de collectie zijn evenzeer bepalend voor de komst van het publiek.

De meeste der musea kampen met hetzelfde soort problemen. Deze betreffen het ontbreken van gelden of een (andere) voorziening voor restauraties, inventarisatie en documentatie, aankopen en tentoonstellingen. Voorts bestaan er tekorten ten aanzien van huisvesting, presentatie en niet in de laatste plaats personeel. De kastelen kennen daarnaast nog problemen ten aanzien van onderhoud van gebouw en de bijbehorende tuin.

Het museaal gebeuren in Utrecht beperkt zich niet tot het functioneren van de musea als zodanig. Er zijn ook enkele belendende instanties.

In de eerste plaats is dat de Vereniging van Utrechtse Musea (VUM). Deze stelt zich ten doel de belangen der musea, collectief en individueel, te behartigen en het functioneren der musea te bevorderen. Een kleine 25 musea hebben zich aangesloten bij de VUM. Zij worden door hun directies en vergelijkbare functionarissen vertegenwoordigd.

Omdat er enkele musea zijn waar de collectie in situ worden bewaard, in het kasteel dat er onverbrekkelijk bij hoort, moet hier ook de Stichting Utrechtse Kastelen genoemd worden (SUK). Ook de SUK stelt zich ten doel de belangenbehartiging en de bevordering van activiteit in brede zin.

Ten derde is er het provinciale museumconsulentschap. Deze steunfunctie omvat advisering aan en stimulering van de Utrechtse musea, primair de kleinere, niet of nauwelijk professioneel geleide musea.

Daarnaast behelst het consulentschap ook de stimulering en coördinatie van het Utrechtse museaal gebeuren in zijn algemeenheid.

* Het provinciaal beleid

Het is al eerder geconstateerd in de Cultuurnota: het provinciaal museumbeleid heeft een zeer bescheiden plaats in het provinciaal cultuurbeleid. Tot op heden is het niet gebaseerd op een doordachte en actuele visie op musea en provinciaal beleid. Het is dan ook verrassend te kunnen constateren dat zich in het huidige, uit incidenten gegroeide beleid toch een structuur aftekent en dat deze als fundament kan dienen voor het nieuwe beleid.

De provinciale bemoeienis met musea is meervoudig.

Er worden exploitatiesubsidies verstrekt aan een zestal musea. Zij houdt deze mede instand door een bijdrage van 10% der totale lasten minus de entreegelden. De betreffende musea zijn:

Amersfoort	Museum Flehite
Loosdrecht	Kasteel-Museum Sypesteijn

Maarssen	Slot Zuylen
Utrecht	Nationaal museum van Speelklok tot Pierement
	Nederlands Spoorwegmuseum
Wijk bij Duurstede	Stedelijk en Kantonnaal Museum

Ten tweede draagt de provincie bij aan de ondersteuning van musea doordat zij het provinciale museumconsulentschap subsidieert. Dit subsidie geldt voor 100% van de totale kosten, die overigens opgenomen zijn in de exploitatie van het Cultureel Service Buro.

Er bestaat verder een afzonderlijke structurele geldstroom voor educatief werk in de regio Eemland, zoals dat door museum Flehite wordt uitgevoerd. Met dit subsidie worden de helft van de personele lasten en het totaal van de activiteiten bekostigd. In verband met de herkomst van de betreffende gelden is dit subsidie opgenomen in het programma sociaal-cultureel werk, onderdeel kunstzinnige vorming.

Ten slotte verstrekt de provincie ook eenmalige subsidies voor museale projecten. Daartoe wordt sedert 1985 gebruik gemaakt van de zogeheten museumreserve. Oorspronkelijk werd deze in het leven geroepen om fluctuaties in de exploitaties (en dus in de omvang van de provinciale bijdrage) te kunnen opvangen.

- Samengevat bestaan er voor de musea op het ogenblik dus vier structurele geldstromen, bestemd voor: mede-instandhouding, algemene ondersteuning, educatief werk en eenmalige activiteiten.

* Ombuigingen in het landelijk bestel

Evenals de provincies verstrekken ook rijk en gemeenten subsidies aan musea. Vele tientallen musea worden door de drie overheden tesamen instandgehouden. Daarbij leveren de gemeenten veruit het grootste financiële aandeel: circa 60% van de inkomsten der musea. Het gezamenlijke provinciale aandeel van circa 5% valt hierbij haast in het niet. Overigens is het goed om erop te wijzen dat er ook een aantal musea zijn die geheel zonder instandhoudingssubsidies bestaan.

In de provincie Utrecht zijn dat bv. Kasteel De Haar en het Historisch Kostuummuseum te Utrecht.

In deze situatie van veelvuldige koppelsubsidiëring zal vanaf 1987 verandering optreden, althans wat de rijksoverheid betreft. Vanaf die datum staakt het rijk zijn mede-subsidiëring van een kleine 45 musea in ons land. De rijksverantwoordelijkheid met de bijbehorende gelden worden overgedragen aan de provincies. Eén en ander is neergelegd in de rijksnota Museumbeleid 1985, waarin niet zozeer een blauwdruk voor een samenhangend museumbestel wordt gepresenteerd als wel 's rijks taken worden afgebakend van die der lagere overheden. Op grond van die nota draagt

het rijk de verantwoordelijkheid voor generale aspecten. Men denke ondermeer aan wet- en regelgeving, deskundigheidsbevordering, bevordering museumbezoek en andere zaken die het museaal gebeuren in ons land op een hoger peil moeten brengen. Daarnaast draagt het rijk zorg voor de instandhouding van musea-met-een-rijkstaak. Het gaat dan om collecties van hoge kwaliteit en een thema of verzamelgebied met nationale reikwijdte. De genoemde 45 musea, die worden overgedragen aan de zorg der provincies, vervullen, aldus de nota, geen rijkstaken. Over de bestuurlijke verhouding tussen gemeenten en provincies spreekt de nota zich niet uit. In onderling overleg dienen deze beide hun museaal beleid (verder) vorm te geven.

Kan de rijksnota Museumbeleid gekarakteriseerd worden als een smalle, bestuurlijk getinte nota, de al eerder genoemde nota Naar een nieuwe museumbeleid uit 1976 daarentegen bood een toekomstperspectief op grond van een beleidsvisie en een probleem-analyse. Gestreefd werd naar een landelijk netwerk van musea, een geografische en functionele samenhang in het optreden van musea. Parallel daaraan moest een duidelijke taakafbakening tussen de drie overheden tot stand komen. Behoudstaken en publiekstaken werden van evenwaardig belang geacht. Het museaal beleid diende voorts een plaats te krijgen in het decentralisatie- en harmonisatieproces van het welzijnsbeleid.

De nota Naar een nieuw museumbeleid heeft een grote invloed gehad op het denken over musea in ons land. In de bestuurspraktijk zijn de idealen van deze nota echter mondjesmaat terug te vinden.

Gaan wij even verder terug in de historie dan heeft zich in 1921 een vergelijkbare stroomversnelling in de museumdiscussies voorgedaan. De "Rijkscommissie van advies inzake de Reorganisatie van het Museumwezen hier te lande" legde toen grootscheepse plannen op tafel om de collecties radicaal te schiften in historische, kunst-historische en kunstcollecties. Ook van deze ideeën is weinig in praktijk gebracht.

Keren wij terug naar de aanstaande overheveling van rijkstaken en gelden. De (beperkte) decentralisatie blijft voor de provincie Utrecht niet zonder gevolgen.

In de eerste plaats is van het Spoorwegmuseum bepaald dat het een museum-met-rijkstaken is, resp. dient te zijn. Het zal moeten uitgroeien tot een museum van het openbaar vervoer.

Het rijk neemt daarom de beleidsverantwoordelijkheid voor dit museum over van de gemeente en de provincie Utrecht.

Omgekeerd draagt het rijk zijn verantwoordelijkheid voor de kastelen Amerongen, Zuylen en Sypesteyn en voor de musea Flehite en Speelklok over aan de provincie. Alleen met kasteel Amerongen had de provincie tot op heden geen bemoeienis, met de andere genoemde musea wel. Eén en ander gaat gepaard met een overheveling van gelden in het provinciefonds.

III. VAN DOELSTELLINGEN EN INSTRUMENTARIUM

De provincie wordt steeds belangrijker.

Provincie Utrecht, Beleidsprogramma 1982-1986

In de inleiding van deze nota is het provinciaal museumbeleid aangemerkt als onderdeel van het provinciaal cultuurbeleid. De doelstellingen voor het museumbeleid kunnen dan ook rechtstreeks worden afgeleid van die voor het cultuurbeleid in zijn algemeenheid. Dat beleid, neergelegd in de Cultuurnota uit 1984, richt zich op:

- het mede-instandhouden en bewaren van cultureel erfgoed en tevens het mede tot standbrengen van kunstproductie
- het bevorderen van toegankelijkheid en het bevorderen van participatie.

Toegespitst op het museaal beleid stelt de provincie zich ten doel:

- het bevorderen van de deskundige vervulling van de beheersfunctie door musea (verzamelen, conserveren, inventariseren en documenteren); tevens het selectief instandhouden van musea;
- het bevorderen van de communicatiefunctie der musea (presentatie, educatie, voorlichting).

De realisering van deze voornemens kan niet los gezien worden van de provinciale taak(opvatting). Op alle fronten streeft de provincie een heldere taakverdeling tussen de overheden na. Decentralisatie van rijkstaken naar de lagere overheden en van provincie naar gemeenten vormt daarbij een belangrijk richtsnoer. In de laatste museumnota van het rijk ontbreekt wat dat aangaat een uitgewerkte opzet.

De provinciale museumnota hanteert als bestuurlijk uitgangspunt dat de provincie zorg draagt voor voorzieningen met een provinciaal of ten minste regionaal bereik.

In het cultuurbeleid zijn dat in de eerste plaats diverse ondersteunende voorzieningen die ten dienste staan van de kwaliteitsverhoging (bv. de steunfunctie) en de spreiding (bv. circuitvorming) van concrete, culturele activiteiten en producten. In het museaal beleid zal een belangrijke plaats worden toegekend aan kwaliteitsverhogende ondersteuning. Wij zien daarentegen geen taak voor de provincie weggelegd ten aanzien van de territoriale spreiding van musea. Het relatief kleine Stichtse gebied herbergt een relatief groot aantal musea. Deze komen voort uit lokale particuliere en overheidsinspanning en zijn vrijwel steeds historisch aan die lokatie gebonden. Een evenwichtiger spreiding, zo die al gewenst is, zou alleen tot stand gebracht kunnen worden door in het westen van de provincie nieuwe musea te initiëren, hetgeen niet des provincies is. Over de boeg van reizen-

de tentoonstellingen kan wel aan een territoriale spreiding worden bijgedragen.

Ook de sociale spreiding kan bevorderd worden, nl. door de versterking van de communicatiefunctie.

Het provinciaal cultuurbeleid behelst behalve de zorg voor verschillende ondersteunende voorzieningen ook de zorg voor culturele activiteiten en producten zelf, uiteraard ook weer gekoppeld aan de provinciale of regionale schaal. Dit beleid geldt in het bijzonder de productie van kunst, zowel professioneel als amateuristisch. Maar ook in het museumbeleid vinden we deze verantwoordelijkheid terug nl. waar het de instandhouding van musea betreft.

De beleidsinstrumenten die ten behoeve van de musea zullen worden ingezet zijn subsidiëring, overleg, en advisering.

De subsidiëring zal, voortbordurend op de huidige situatie maar met een duidelijke prioriteitstelling, betrekking hebben op:

- ondersteunende voorzieningen, te weten het museumconsulentschap, conservatorische en educatieve ondersteuning en incidentele subsidies;
- de instandhouding van een aantal musea.

Eén en ander wordt in de volgende hoofdstukken uitgewerkt.

De advisering van het provinciaal bestuur ten aanzien van beleidsontwikkeling en -evaluatie is voorbehouden aan de Raad voor Cultuur, Vorming en Onderwijs (CVO). Deze heeft ten behoeve van de museumnota zijn adviesrapport Bouwstenen uitgebracht.

Ook wanneer bij de beleidsuitvoering van het museumbeleid een onafhankelijk, kwalificerend oordeel nodig mocht zijn, achten wij de Raad CVO of een door de Raad gevormde commissie, de aangewezen instantie.

Voor de voeding van het beleid is naast advies evenzeer overleg noodzakelijk. Wij zijn van plan om ons meer dan in het verleden regelmatig te verstaan met betrokken instanties. Dat zijn de belangenbehartigende instelling zoals de Vereniging van Utrechtse Musea, de ondersteunende functionarissen c.q. hun toekomstige werkgever, en de gemeenten.

IV. PROVINCIALE ONDERSTEUNENDE VOORZIENINGEN

Ik vat met uw welnemen het museum ietwat chargerend op als een doos van Pandora waarin kwaliteitsstandaarden om de macht strijden.

H. Overduin in Museumvisie (1985)

De kwalitatieve versterking van het museaal gebeuren in Utrecht achten wij bij uitstek een provinciale taak. Daarbij gaat het om het functioneren van musea in bijna al hun aspecten. Musea zijn niet alleen cultuurdragers maar ook bedrijfsmatige organisaties met alle vraagstukken van exploitatie en beleid van dien. Zij moeten een evenwicht zien te bereiken in hun zorg voor de collectie en de zorg voor het publiek, en tussen het financieel wenselijke en haalbare.

Het provinciaal beleid zal op tweeërlei wijze aan de kwaliteitsverhoging bijdragen.

Ten eerste door het aanbieden van deskundige menskracht, waar de musea van gebruik kunnen maken; gratis wel te verstaan.

Wij hebben vastgesteld dat de Utrechtse musea in meerderheid geen of onvoldoende deskundigheid in huis hebben. De behoefte daaraan is niet zodanig dat alle musea een eigen, gespecialiseerde staf zouden moeten hebben. De financiële mogelijkheden daartoe zijn overigens zeer beperkt. Uit een oogpunt van doelmatigheid is een provinciale voorziening daarom gewenst en nodig.

Ten tweede zal er een provinciaal museumkrediet worden ingesteld. Hieruit kunnen jaarlijks eenmalige bijdragen worden verstrekt ter ondersteuning van verbeteringen en vernieuwingen in de musea.

* Het museumconsulentschap

De subsidiëring van dit consulentschap zal worden voortgezet. Deze steunfunctie heeft zijn nut in de afgelopen tien jaar ruimschoots bewezen. De functie lijdt - bijna per definitie - aan een zekere wijdlopiegheid. Alle vraagstukken omtrent alle aspecten van het museale gebeuren komen aan de orde. Door een uitbreiding van de formatie met specialistische functionarissen kan het consulentschap meer dan tot nog toe op basis van prioriteiten worden uitgevoerd. De effectiviteit zal daardoor worden vergroot. De algemene taakstelling blijft daarbij dezelfde. De preciese taakomschrijving voor het consulentschap dient echter aangepast te worden, zodat het werk van consulent en specialist nauwkeurig op elkaar worden afgestemd.

De mogelijkheden die het consulentschap een individueel museum biedt worden nog niet door alle musea en oudheidkamers onderkend. Voor zover in het vermogen van de provinciale overheid streven wij naar verbetering op dit punt.

Toen het consulentschap tien jaar geleden werd ingesteld bracht men het onder bij de toenmalige Stichtse Culturele Raad. Sinds de reorganisatie van het welzijnsbeleid en de splitsing van adviesfunctie en steunfunctie opereert de consulente vanuit het Cultureel Service Buro (CSB). In de Cultuurnota 1984 wezen wij reeds op de geïsoleerde positie waarin het consulentschap zich inhoudelijk en organisatorisch bevond. De figuur van het CSB heeft de situatie eerder verslechterd dan verbeterd. Een wijziging in de organisatie achten wij thans dringend gewenst. Idealiter zouden wij het consulentschap willen bundelen met soortgelijke functies in de sfeer van cultuur-historie. Eén tehuis voor de ondersteuning van musea, monumenten, molens, kastelen is dan het perspectief. Voor de korte termijn moet echter omgezien worden naar een snelle en praktische oplossing. Wij zullen daarom allereerst een "begeleidingscommissie provinciale ondersteuning musea" in het leven roepen. Deze zal het beleids-inhoudelijk kader moeten scheppen voor het werk van de huidige en toekomstige ondersteunende functionarissen. Ook ziet de begeleidingscommissie toe op de uitvoering en de effecten van de ondersteuning. De leden verwachten wij te kunnen recrutereren uit de gelederen van de VUM, de SUK, historische verenigingen en verwante kringen.

In een ander verband zullen wij voorstellen doen omtrent de problemen die zijn gerezen in het functioneren van het CSB en de verhouding met de Raad CVO. Binnen het bestek van deze nota volstaat het voornemen om het museumconsulentschap over te brengen van het CSB naar een andere organisatie. Zodra dit maar mogelijk is zal het elders worden gehuisvest, fysiek en juridisch. Tijdelijke oplossingen willen wij daarbij op voorhand niet uitsluiten.

* Conservatorische deskundigheid

Naast een algemene ondersteuning op vele fronten bestaat er bij de niet-professioneel geleide musea behoefte aan ondersteuning op specifieke aspecten.

De vraag om bijstand betreft in de eerste plaats de beheersfunctie die musea hebben te vervullen. Ten behoeve van beschrijving, conservering en samenstelling van collecties moeten de musea zonder eigen vakkracht, een beroep kunnen doen op een provinciale voorziening. Daartoe is minimaal één formatieplaats noodzakelijk. De uitbreiding van de ondersteuning willen wij met voorrang tot stand brengen. Het streven is om deze formatieplaats mogelijk te maken met ingang van 1988.

Voor een eventuele verdere uitbreiding moet gezocht worden naar extra middelen.

De provinciale conservator, zoals de nieuwe functionaris genoemd zou kunnen worden, werkt volgens een meerjarenplan dat is afgestemd op inzichten en het werk van de consulente en dat uiteraard aansluit op de vraag. Vanuit de kastelen Amerongen en Zuylen is die vraag evident. Slot Zuylen beschikt sedert een jaar gedeeltelijk over de conservator van Kasteel-Museum Sypesteyn.

De ervaringen met dit gedeelde conservatorschap zijn positief. In het verlengde daarvan menen wij dat de provinciale conservator primair zijn aandacht zal moeten richten op deze drie kastelen. Met nadruk zij gesteld dat het hier om een inhoudelijk deskundige gaat. Voor het dagelijks reilen en zeilen moeten de musea zelf zorgdragen.

Ten aanzien van de organisatorische vormgeving van deze ondersteunende functie geldt hetzelfde als voor het huidige museumconsulentschap: beide functies (en uitbreiding ervan) dienen in dezelfde organisatie te worden ondergebracht.

* Educatieve deskundigheid

Educatief werk staat weliswaar niet los van presentatie en voorlichting, maar dient hiervan toch onderscheiden te worden. Er wordt onder verstaan de begeleiding van het publiek, waarbij de mogelijkheden worden geboden om het inzicht in achtergronden en samenhang der feiten te vergroten.

Bij dat publiek moet men niet alleen aan de jeugd en het onderwijs denken maar aan alle (potentiële) bezoekers. De activiteiten variëren van rondleidingen tot speurtochten, van lesbrieven tot lezingen.

Ook op dit punt blijkt in menig museum de deskundigheid ontoereikend te zijn om de educatieve mogelijkheden van een museum te kunnen uitbuiten. Ook hier geldt dat een provinciale voorziening doelmatiger is dan elk museum voor eigen deskundigen te laten zorgdragen.

Om aan de behoefte aan educatieve ondersteuning te voldoen is één formatieplaats nodig. Op het ogenblik bestaat er bij museum Flehite één formatieplaats die voor tweederde met provinciale gelden worden bekostigd: de helft der personele lasten en het geheel der activiteitenkosten. Wij zijn hoopvol gestemd over de effecten van dit werk. Waardevolle ervaring is reeds opgedaan. Het aanbod aan het onderwijs is inmiddels geregionaliseerd, waarbij wordt samengewerkt met de steunfuncties kunstzinnige vorming in Eemland.

Het streven is erop gericht deze regionale functie in 1990 om te zetten in een provinciale, onder te brengen in één organisatorisch verband met het consulentschap en de conservatorische ondersteuning. Daartoe zullen de betreffende middelen overgaan van Flehite naar het nieuw onderdak. Voor het behoud van de volledige formatieplaats is een verhoging van het beschikbare bedrag noodzakelijk.

Uiteraard zal Flehite na 1990 gebruik kunnen blijven maken van deze educatieve deskundigheid.

De overgang naar de nieuwe situatie houdt ondermeer in dat nu reeds de afstemming gaat plaats vinden tussen het educatieve en het consulaire werk. Daartoe zullen de beide functionarissen een geregeld overleg moeten starten en zal de op te richten begeleidingscommissie goed geïnformeerd moeten zijn over de regionale educatieve ondersteuning.

* Museumkrediet

Een andersoortige provinciale bijdrage aan de kwaliteit der musea is mogelijk in de vorm van eenmalige subsidies. Deze zijn bestemd voor

- restauraties: aan een subsidieverzoek moet een restauratieplan ten grondslag liggen, waarin een overzicht van de op te knappen voorwerpen en prioriteiten;
- conservering: ook hier geldt dat er een duidelijk beeld moet zijn van gebreken t.a.v. licht, lucht, temperatuur, gebouw e.d. om voor een bijdrage in aanmerking te komen;
- inventariseren en documenteren: te voorzien valt dat de behoefte op dit vlak nauw samenhangt met de beschikbaarheid van de conservatorische ondersteuning;
- bijzondere provinciale of regionale projecten: hiermee wordt bedoeld op vernieuwende initiatieven voortvloeiend uit de communicatiefunctie der musea: presentatie, voorlichting en educatie.

De door het rijk instand gehouden musea kunnen geen beroep doen op het krediet, evenals de grote, door de gemeente Utrecht instand gehouden musea.

Het ligt o.i. niet op de weg van de provincie bij te dragen in aankopen, ook niet waar het mede door de provincie instandgehouden musea betreft. Het krediet zal daartoe dus niet gebruikt gaan worden.

Voor de beoordeling van subsidieverzoeken t.a.v. restauraties, conservering en beschrijving is een specifieke deskundigheid vereist, die de provincie niet in huis heeft. Aan de Raad CVO zal gevraagd worden een kleine, inhoudelijk deskundige en onafhankelijke commissie in het leven te roepen, die zal adviseren.

De bijdragen die uit het museumkrediet worden verstrekt vormen een ondersteuning. Zij zullen daarom niet meer dan 50% van de totale kosten zijn.

Het provinciaal museumkrediet ontstaat door de huidige museumreserve om te bouwen. Naar verwachting en op grond van ervaringen elders zal tenminste een bedrag van f 75.000,-- nodig zijn. Er is thans f 17.600,-- beschikbaar.

* Slotopmerkingen

In de sfeer van provinciale ondersteunende voorzieningen zijn meerdere vormen denkbaar dan de hier genoemde. Wij doelen met name op een restauratie-atelier, depotvorming en een tentoonstellingsvoorziening.

Om beleidsinhoudelijke en financiële redenen wordt in deze nota geen plaats ingeruimd voor dergelijke voorzieningen.

Een goed functionerend restauratie-atelier zal een financieel zeer kostbare aangelegenheid zijn die de kracht van de provincie verre te boven gaat. Zeer uiteenlopende deskundigheid t.a.v.

hout, textiel, glas, mechaniek, schilderijen enz. moet in een atelier aanwezig zijn. Daarnaast vragen wij ons af of deze permanent aanwezige deskundigheid ook permanent benut zou worden. Wij vinden het daarom lonender de schaarse middelen in de vorm van eenmalige subsidies beschikbaar te stellen aan de musea zelve, die daarmee via eigen kanalen de nodige vakkennis kunnen inhuren. In hoeverre daarbij een beroep kan worden gedaan op in de provincie aanwezige vakkrachten bij de grote(re) musea is ons onvoldoende bekend.

De mogelijkheden daartoe zullen wij verkennen.

Wij zijn er niet van overtuigd geraakt dat er dringend behoefte bestaat aan een provinciaal depot (naast het archeologische depot). Zorg voor accommodatie vinden wij primair een taak van de lokale overheden. In geval van nijpend gebrek kan een verantwoord ingerichte provinciale opslagplaats zijn nut bewijzen, niet in de laatste plaats doordat wisseltentoonstellingen en wisselende presentatie erdoor worden bevorderd. Ook hier gaat het dan overigens om een kostbare voorziening, die geen prioriteit kan hebben.

Ook de levensvatbaarheid van een tentoonstellingsvoorziening achten wij op dit moment niet zo groot. In het kader van het beeldende kunst beleid zoeken wij naar mogelijkheden voor een tentoonstellingscircuit, waaraan ook musea kunnen deelnemen. Voor een tentoonstellingsvoorziening specifiek ten behoeve van de musea en de spreiding van hun collecties vinden wij de tijd niet rijp. Op termijn kan een herbezinning op dit punt nodig zijn. Dat zal mede afhangen van de combinatie consulentenschap, conservatorische en educatieve deskundigheid.

Daarentegen zien wij wel mogelijkheden voor een versterking van het museaal gebeuren in het Stichtse uit het oogpunt van toeristisch-recreatief beleid. Museumbezoekers zijn voor een flink deel dagjesmensen en vakantiegangers, zo is uit onderzoek gebleken. Dit gegeven is van invloed op de wijze waarop musea hun communicatiefunctie vervullen. Met name waar het gaat om bekendheid en bereikbaarheid van musea kan ingespeeld worden op de door de provincie beoogde bevordering van toeristische aantrekkelijkheid. De onlangs uitgegeven provinciale Museumkrant is een voorbeeld van bundeling van museale en toeristische krachten.

V. INSTANDHOUDING VAN MUSEA

Het museum is minder vanzelfsprekend dan het lijkt.

J.A.M.F. Vaessen, *Musea in een museale cultuur* (1986)

* De grondslag

De vraag welke overheid welke musea in stand zou moeten houden is nooit afdoende beantwoord. Een decennium na het verschijnen van de nota Naar een nieuw museumbeleid zijn overheden en andere betrokken instanties het nog altijd niet eens over criteria op grond waarvan musea ondubbelzinnig kunnen worden aangemerkt als "van provinciaal belang" of "met rijkstaken" of "met functies in het lokale beleid".

In sommige situaties worden op het ogenblik maatstaven gehanteerd in het besef van onvolkomenheid, in andere gevallen is geheel afgezien van het stellen van criteria. Deze laatste variant heeft niet onze voorkeur, omdat de duidelijkheid en bespreekbaarheid van het beleid er niet op vooruitgaat.

In de provinciale Cultuurnota 1984 werd voor het Utrechtse een eerste poging ondernomen de provinciale verantwoordelijkheid voor de instandhouding van musea af te bakenen. Als inhoudelijke criteria ten aanzien van de collecties werden genoemd:

- een ruimschoots bovenlokaal thema
- een typisch provinciaal of regionaal cultureel aspect
- uniciteit.

Bovendien werd bepaald dat de betreffende musea voorzieningen met (tenminste) een regionaal publieksbereik moesten zijn. In de geest hiervan heeft de Raad CVO in zijn advies omtrent het museumbeleid een puntenstelsel ontwikkeld. Het gaat uit van vijf elementen, te weten collectie, verwevenheid met de provincie, bezoekersaantal, personeel en huisvesting. Hoewel deze elementen op zich alle van belang zijn voor het museaal beleid zijn zij o.i. te ongelijksoortig om samen als grondslag te kunnen dienen voor instandhoudingssubsidies.

Overzien wij de verschillende mogelijkheden die zo al zijn aangedragen om tot afbakening van de provinciale bemoeienis te komen, dan is onze conclusie dat kan worden vastgehouden aan de omschrijving in de Cultuurnota. Ter verduidelijking van het "cultureel aspect" in die, hierboven genoemde formulering, zij opgemerkt dat het hier gaat om de cultuur in brede zin des woord. Men zou ook van verwevenheid met verleden en heden van de provincie of regio kunnen spreken. De betiteling "musea van provinciaal belang" wordt niet allerwege als werkbaar ervaren. In dit geval kan het probleem opgelost worden door af te zien van deze terminologie. Musea kunnen voor instandhoudingssubsidies in aanmerking komen wan-

neer zij voldoen aan de vier criteria: bovenlokaal thema, provinciaal of regionaal cultureel aspect, uniciteit en minimaal regionaal publieksbereik.

Musea zullen niet altijd zondermeer wel of zondermeer niet aan deze voorwaarden voldoen. Eerder zal het zo zijn dat zij in meerdere of in mindere mate binnen de gestelde grenzen vallen.

Naast de maatstaven voor de instandhouding van musea gelden ook de in hoofdstuk III genoemde bestuurlijke uitgangspunten die het terugdringen van koppelsubsidiëring en decentralisatie naar de gemeenten inhouden.

* Te subsidiëren musea

In het nieuw provinciale museumbeleid komen de volgende musea in aanmerking voor instandhoudingssubsidie:

- kasteel Amerongen
- kasteel-museum Sypesteyn te Loosdrecht
- Slot Zuylen te Maarssen
- Museum Flehite te Amersfoort.

In al deze gevallen verstrekken ook de betreffende gemeenten subsidies zodat de provincie dus mede-instandhouder is. Zowel het museum Flehite als de gemeente Amersfoort geven er de voorkeur aan dat gemeente en provincie gezamenlijk als subsidiënt blijven optreden. Wat de kastelen in Maarssen en Amerongen betreft overwegen wij in overleg te treden met de gemeentebesturen over de overname van de gemeentelijke verantwoordelijkheid door de provincie.

Voor exploitatiesubsidies komen niet langer in aanmerking het museum Van Speelklok tot Pierement, het Stedelijk en Kantonnaal Museum Wijk bij Duurstede en het Spoorwegmuseum.

Museum Speelklok heeft een collectie die op generlei wijze verweven is met het cultureel verleden en heden van de provincie. Bovendien is Speelklok in onze ogen een museum "met rijkstaken", zoals de terminologie in de laatste rijksnota Museumbeleid luidt. Het had - evenals het Nederlands Spoorwegmuseum te

Utrecht - overgenomen moeten worden door het rijk. Nu de kans daarop nihil blijkt dient de verantwoordelijkheid voor dit museum geheel te berusten bij de gemeente Utrecht. Deze is thans reeds veruit de grootste subsidiënt. De stad Utrecht is op het gebied van welzijn en cultuur gelijkgesteld aan de provincie en zij voert een autonoom beleid. Deze situatie treft men ook aan in de drie andere grote steden in ons land. Zij houden op eigen kracht musea van (inter)-nationale allure instand.

De overdracht aan de gemeente Utrecht kan financieel op tweeërlei wijze gestalte krijgen: middels een afkoopsom en middels stopzetting van het subsidie van f 91.000,-- (huidig rijks-plus huidig provinciaal subsidie). In het financiële hoofdstuk VI wordt de laatstgenoemde variant uitgewerkt.

Het museum te Wijk bij Duurstede moet o.i. meer als een lokale dan als een regionale voorziening worden aangemerkt, vergelijkbaar met andere streekmusea in de provincie.

Het provinciaal subsidie van f 4.000,-- zal gefaseerd worden afgebouwd.

Ten slotte zal vanaf 1987 het Nederlands Spoorwegmuseum niet langer worden gesubsidieerd. Het rijk neemt de verantwoordelijkheid over van provincie en gemeente Utrecht. Door deze operatie komt bij de provincie een bedrag van f 79.100,-- vrij, bij de gemeente Utrecht circa f 200.000,--.

Over de vier musea die de provincie mede instand zal houden het volgende.

Met kasteel Amerongen heeft de provincie tot nog toe geen subsidierelatie gehad. Subsidies in 1986 zijn:

- rijk f 100.000,--
- gemeente f 5.000,-- eenmalig.

Kwesties waar het kasteel mee kampt betreffen de personele deskundigheid, restauratie en conservering en het onderhoud van de tuin. Voor dat laatste is een verhoging van het exploitatiesubsidie van circa f 20.000,-- als dringende wens naar voren gekomen.

In geval van de kastelen, waar de collectie in situ wordt bewaard, stelt zich de vraag naar de begrenzing van museaal beleid, monumenten- en landschappelijk beleid. Wij menen dat aanleg en onderhoud van tuinen niet kunnen worden bekostigd uit de geldstromen voor museaal beleid. Op titel van onderhoud van monumenten, landgoederen en buitenhuizen is een provinciale bijdrage wel denkbaar, maar nog niet mogelijk.

Door middel van de provinciale "kastelenconservator" en het museumkrediet kunnen de andere genoemde tekorten worden bestreden.

Aan Slot Zuylen verstrekt de provincie al ruim dertig jaar een exploitatiesubsidie. Subsidies in 1986 zijn:

- rijk f 17.996,--
- provincie f 10.500,-- (in 1955 f 3.500,--)
- gemeente f 7.500,--.

Het slot verkeert in een financieel netelige positie. Men heeft daarnaast een personeelstekort t.a.v. de collectie en het zakelijk beheer.

De collectie verkeert niet in goede staat, terwijl het onderhoud van gebouw en siertuin onvoldoende is.

Naast de faciliteiten van de provinciale conservator en het museumkrediet vinden wij een structurele verhoging van het provinciaal subsidie zeer noodzakelijk. (Ook hier geldt dat deze middelen niet bestemd zijn voor het onderhoud van de tuin). Het inzetten van extra middelen ter grootte van f 20.000,-- heeft daarom een hoge prioriteit.

Ook het kasteel-museum Sypesteijn ontvangt sedert vele jaren een provinciaal subsidie. Subsidies in 1986 zijn:

- rijk f 26.499,--
- provincie f 18.600,-- (in 1965 f 2.500,--)
- gemeente f 31.500,--.

Op ons verzoek heeft Sypesteyn zijn conservator voor één dag per week uitgeleend aan Slot Zuylen. Hoewel Sypesteyn een verhoging van het exploitatiesubsidie gewenst vindt (ook hier mede voor het onderhoud van de tuin) menen wij dat er geen sprake is van een noodsituatie. Het financieel beheer heeft geresulteerd in een gunstige vermogenspositie. Bovendien zal het kasteel meer armslag krijgen doordat het straks niet langer zelf voor een conservator behoeft zorg te dragen, maar een beroep kan doen op de provinciale ondersteuning.

Ten slotte museum Flehite. Subsidies in 1986 zijn:

- rijk   f 100.700,--
- provincie f 77.000,-- (in 1965 f 2.500,--)
- gemeente f 387.000,--.

Een afzonderlijk provinciaal subsidie van f 58.660,-- is bestemd voor de educatieve activiteiten.

De exploitatie van Flehite wordt binnenkort uitgebreid met de kosten van de unieke, uit 1530 daterende Mannenzaal van het St. Pieters- en Bloklands Gasthuis te Amersfoort.

Wensen t.a.v. uitbreiding van subsidiëring zullen wellicht hiermee verband houden. Overigens kent dit goed geoutilleerde museum op het ogenblik geen knelpunten van formaat. Gezien de tot hier toe genoemde prioriteiten voor het provinciaal museumbeleid achten wij een structurele subsidieverhoging voor Flehite op de middellange termijn uitgesloten. Wat het geormerkte subsidie voor educatief werk betreft vermeldden wij in het voorgaande hoofdstuk dat deze middelen in 1990 worden overgeheveld naar elders t.b.v. een provinciale educatieve ondersteuning aan alle musea. Uiteraard kan ook Flehite van deze deskundigheid gebruik maken.

Het provinciaal instandhoudingssubsidie wordt verstrekt onder de voorwaarde dat niet alleen in het educatieve beleid maar ook in het verzamel- en presentatiebeleid de regionale dimensie van de gouw Flehite aandacht krijgt.

* Nieuwe initiatieven

Wanneer de provincie in de komende jaren wordt gevraagd te participeren in nieuwe musea zullen deze ten eerste de toets der gestelde criteria moeten doorstaan. Vervolgens zal de vraag zijn of de provincie over de nodige middelen beschikt. De algehele financiële verschraling die gaande is en de in deze nota gestelde prioriteiten maken een uitbreiding van het aantal exploitatiesubsidies niet erg waarschijnlijk, althans op de middellange termijn.

In concreto manifesteren zich op het ogenblik twee mogelijke uitbreidingen van het museale bestand in de provincie. Het betreft in de eerste plaats de universiteitscollecties. Reeds vele jaren bestaat het inzicht dat waardevol cultureel, historisch en wetenschappelijk erfgoed van de universiteit

niet verloren mag gaan. Door de recente ingrepen in het universitair bestel in ons land en de daarmee gepaard gaande opheffing van studie-eenheden wordt het voortbestaan van delen van dit erfgoed wezenlijk bedreigd. De al oudere kwestie van een Utrecht natuur-historisch museum is inmiddels ingebed in het veel omvangrijker probleem der universitaire collecties.

In een eerder stadium van beleid is voor de instandhouding van de universitaire collecties een bedrag van f 75.000,-- opgenomen in de provinciale meerjarenplanning. Uiteraard kan dit voornemen alleen geconcretiseerd worden indien de ideeën die thans worden uitgeoed, bv. het Hortusproject, in overeenstemming zijn met de grondslag voor provinciale instandhoudingsubsidies.

Datzelfde geldt voor het onderzoek naar een eventueel museum van het openbaar bestuur, Demokratikon. Hierover hebben wij onlangs een advies van de Raad CVO ontvangen. Mèt de Raad menen wij dat het voorgestelde Demokratikon veeleer als een educatief dan als een museaal instituut is bedoeld. In een ander verband zullen wij dieper ingaan op dit initiatief.

VI. FINANCIËLE GEVOLGEN

Geld is een goede dienaar
maar een slechte meester

* Uitgangspunten

De uiteenzetting over de opbouw van een provinciaal museumbeleid vindt zijn sluitstuk in dit financiële hoofdstuk.

De gevolgen van de decentralisatie door het rijk en de autonome provinciale beleidsvoornemens worden hier ineen geschoven tot een samenhangend beeld van het financieel noodzakelijke, wenselijke en mogelijke. Daarbij hanteren wij drie uitgangspunten:

- om het provinciaal museumbeleid tot bloei te kunnen brengen zullen alle middelen welke thans beschikbaar zijn voor het museumbeleid ingezet worden; dit betreft zowel de autonome provinciale gelden niveau 1986 als de over te dragen rijks-gelden;
- beleidsombuigingen ten aanzien van instandhoudingssubsidies zullen, met inachtneming van de subsidievoorschriften, vanaf 1988 worden doorgevoerd; het subsidieniveau 1987 zal daarom gelijk zijn aan dat van 1986 (provinciale plus rijkssubsidies);
- het nieuwe museumbeleid vereist een combinatie van verschuivingen binnen de museale sector en het gebruik van extra middelen.

* Versleuteling in het provinciefonds

De decentralisatie van rijkstaken krijgt zijn financiële beslag in een overboeking in het provinciefonds. Het rijk draagt geen taken over aan de gemeenten en derhalve worden geen gelden toegevoegd aan het gemeentefonds.

In totaal zal een bedrag van bijna 3 mln. aan rijks-gelden worden verdeeld over de provincies (behoudens Flevoland).

Evenals bij soortgelijke operaties gaat één en ander gepaard met vereveningseffecten.

Rijk en IPO zijn overeengekomen de minst pijnlijke verdeelsleutel toe te passen: een gelijk bedrag van f 272.727,-- voor elke provincie. Bovendien vindt een geleidelijke overgang naar de nieuwe situatie plaats door toepassing van het Integratie-artikel (art. 160a Provinciewet). De overgangstermijn is vier jaar. Eerst in 1990 ontvangen de provincies het volledige genoemde bedrag.

Voor de provincie Utrecht pakt de versleuteling in het provinciefonds niet gunstig uit. De schade is echter beperkt.

De huidige rijkssubsidies aan musea die overgedragen worden aan de provincie bedragen f 286.795,--. De uitkering uit het provinciefonds is f 14.068,-- minder, nl. f 272.727,--.

Tijdens de overgangsjaren is de situatie ongunstiger, zoals blijkt uit het nu volgende overzicht.

	1987	1988	1989	1990 en later
uitkering				
provinciefonds	208.743	230.071	251.399	272.727
rijkssubsidies				
1986	286.795			
tekort	78.052	56.724	35.396	14.068
(bij gelijkblijvend subsidieniveau)				

* Stopzetting instandhoudingssubsidies

Een drietal musea ontvangen in de toekomst geen exploitatie-subsidies meer.

Ten eerste het Spoorwegmuseum dat vanaf 1987 geheel voor rekening van het rijk komt. Aan autonome provinciale middelen komt f 79.100,-- vrij beschikbaar.

Ten tweede het Stedelijk en Kantonnaal Museum Wijk bij Duurstede. Het - zeer bescheiden - provinciaal subsidie zal vanaf 1988 gefaseerd worden afgebouwd. Hierdoor komt in 1990 een bedrag van f 4.000,-- beschikbaar.

Ten derde museum Speelklok. Het gaat hier om een bedrag van f 91.800,--, opgebouwd uit het huidige rijkssubsidie en het huidige provinciaal subsidie.

In principe huldigen wij het standpunt dat de overdracht van taken van de ene naar de andere overheid gepaard moet gaan met de overdracht van gelden.

Wij hebben een afkoopsom overwogen, te betalen in 1988. Deze zou minimaal f 370.000,-- moeten bedragen, ervan uitgaande dat de continuïteit van het museum voor tenminste vijf jaar gegarandeerd moet zijn en gegeven een rentepeil van 7%.

Een afkoopsom achten wij in dit geval echter niet op zijn plaats. De uitvoering van 's rijks museumbeleid heeft niet alleen betrekking op de provincie maar ook op de gemeente Utrecht. De gelden die deze gemeente thans verstrekt aan het Spoorwegmuseum worden in mindering gebracht op de rijks gelden die overgaan naar het provinciefonds. In nog drie andere gemeenten in ons lands speelt hetzelfde. Niet het gemeentefonds maar het provinciefonds is dus gekort voor de overheveling van taken van gemeente naar rijk. Deze korting bedraagt bijna f 650.000,-- waardoor elke provincie f 58.800,-- minder uitgekeerd krijgt dan het rechtmatige bedrag.

Daarnaast heeft de gemeente Utrecht een voordeel door het vrijkomen van haar subsidie aan het Spoorwegmuseum (circa f 200.000,--).

Op grond hiervan is gekozen voor stopzetting van de subsidiëring van museum Speelklok in 1988. Hierdoor komt een bedrag van f 91.800,-- vrij beschikbaar.

Samengevat ontstaat het volgende beeld van vrijkomende middelen, waarmee beleidswijzingen mogelijk worden.

	1987	1988	1989	1990
Spoorwegmuseum	79.100	79.100	79.100	79.100
Speelklok	-	91.800	91.800	91.800
Wijk bij Duurstede	-	1.00	2.500	4.000

* Middelen voor het nieuwe museumbeleid

De realisering van het provinciaal museumbeleid ligt voor een deel binnen handbereik, wanneer gebruik gemaakt wordt van de storting in het provinciefonds, van de huidige autonome middelen voor musea en van verschuivingen binnen het totale budget. Deels zullen extra middelen elders gevonden moeten worden. Hiertoe is een bedrag van f 75.000,-- opgenomen in de provinciale meerjarenraming.

Een compleet financieel overzicht ziet er als volgt uit.

1. Beschikbare middelen

	1987	1988	1989	1990
uitkering provinciefonds	208.743	230.071	251.399	272.727
autonome prov. gelden '86 + trend	239.850			
. Zuylen	10.550			
. Sypesteyn	18.700			
. Flehite	77.300			
. Spoorweg	79.100			
. Speelklok	50.200			
. Wijk.b.D.	4.000			
museumreserve	17.600			
museumconsulent (raming o.g.v. begroting CSB)	120.000			
educatief werk (progr. SCW)	59.080			
	+			
totaal	645.273	666.601	687.929	709.257

2. Noodzakelijke middelen

museumconsulente	120.000			
educatiefwerk	59.080			
museumkrediet	17.600			
instandhouding				
. Slot Zuylen	28.546			
. Kasteel Sypesteyn	45.149			
. Kasteel Amerongen	100.000			
. Flehite	178.200			
. Spoorwegmuseum	-	-	-	-
. Speelklok	91.800	-	-	-
. Wijk b.Duurstede	4.000	3.000	1.500	-
	+			
totaal	644.375	551.575	550.075	548.575

3. Beschikbaar voor nieuw beleid

	898	115.026	137.854	160.682
--	-----	---------	---------	---------

De financiële ruimte voor nieuw beleid wordt benut om de gestelde prioriteiten te realiseren.

Deze prioriteiten en de daarvoor benodigde gelden zijn:

. conservatorische ondersteuning	110.000
. uitbreiding subsidie Slot Zuylen	20.000
. uitbreiding museumkrediet	57.400
. uitbreiding educatief werk	40.000
	+
	<hr/>
Totaal	227.400

Uit het voorgaande financiële overzicht blijkt dat in de loop der jaren een bedrag van f 160.680,-- beschikbaar komt. Voorgesteld wordt deze gelden als volgt te gebruiken:

. 1 formatieplaats conservator in 1988	110.000
. uitbreiding subsidie Slot Zuylen	20.000
in 1988 4.000	
in 1989 16.000	
. uitbreiding museumkrediet	30.680
waarvan in 1987 f 898,--	
in 1988 f --,--	
in 1989 f 6.956,--	
in 1990 f 22.826,--	
	+
	<hr/>
Totaal	160.680

Om de gestelde prioriteiten volledig te kunnen realiseren ontbreekt nog ongeveer f 70.000,--.

Dit bedrag, dat is opgenomen in de meerjarenplanning, is nodig voor de uitbreiding van het subsidie voor educatief werk, dat in 1990 een provinciaal bereik krijgt (f 40.000,--) en voor de verdere verhoging.

Dit bedrag is nodig voor:

- . de verdere verhoging van het museumkrediet met f 30.000,-- tot in totaal f 75.000,--
- . de uitbreiding van het subsidie voor educatief werk dat vanaf 1990 een provinciale functie krijgt.

De huidige gelden voor dat educatieve werk, uitgevoerd door museum Flehite, zullen met ingang van 1987 worden overgeheveld van het programma Sociaal-cultureel beleid naar de begrotingspost Musea.

BIJLAGEN

MUSEA IN DE PROVINCIE

Amerongen	Kasteel Amerongen Amerongs Historisch Museum
Amersfoort	Historische Verzameling Cavalerie Museum Flehite
Baarn	Kasteel Groeneveld, centrum voor bos, natuur en landschap Oudheidkamer
Bunnik	Bijenteeltmuseum
Bunschoten	Museum 't Vurhuus
Doorn	Huis Doorn Oudheidkamer
Driebergen	Collectie Militaire Traditie
Houten	Oudheidkamer
Loosdrecht	Kasteelmuseum Sypesteyn
Maarssen	Oudheidkamer Slot Zuylen
Montfoort	Oudheidkamer
Oudewater	De Heksenwaag
Renswoude	Oudheidkamer
Rhenen	Streekmuseum Het Rondeel
Soest	Militair Luchtvaartmuseum Oudheidkamer
Utrecht	AMEV Verzekeringmuseum Anatomisch museum Archeologisch museum (P.U.G.) Archeologisch museum (R.U.U.) Fonografisch museum Centaal Museum Diergeneeskundig museum Koffie- en Theekabinet en Pijpenkamer Prentenverzameling Gem.Archiefdienst Utr. Historisch Kostuum Museum Museum Hedendaagse Kunst Museum van het Ooglijdersgasthuis Museum van 's Rijks Munt Nationaal Museum van Speelklok tot Pierement Palaeobotanisch museum Rijksmuseum Het Catharijneconvent Nederlands Spoorwegmuseum Tandheelkundig museum Universiteitsmuseum Waterleidingmuseum Zoologisch museum Univ. coll. Kaartenkamer Univ. coll. Hoogleraarsportretten Univ. coll. Geologie
Veenendaal	Prentenkabinet
Vinkeveen	Veenmuseum "Op Hoop van Zegen"
Vleuten-De Meern	Kasteel De Haar
Wijk bij Duurstede	Kantonnaal en Stedelijk Museum
IJsselstein	Stadsmuseum
Zeist	v.d. Pollstichting Het Slot Zeist Evangelische Broedergemeente

B

Bijlage 2

INGEKOMEN 3 OKT. 1986

Afd. WZ Nr. 3695 Bijv. ....

Klassificatie Nr.

Vereniging van Utrechtse Musea

secretariaat: Mariaplaats 51, 3511 LM Utrecht, 030 - 310307

Aan het College van gedeputeerde staten en
de leden van de Commissie voor Cultuur, Vorming en Onderwijs
Postbus 18100
3501 CC Utrecht

Geacht College en leden van de Commissie CVO,

Nu de Raad voor CVO haar 'Advies Bouwstenen voor een provinciaal museumbeleid' aan Gedeputeerde Staten heeft aangeboden en de publieke discussie over het te wijzigen provinciaal museumbeleid een aanvang heeft genomen, heeft de Vereniging van Utrechtse Musea er behoefte aan haar mening bij U als statencommissie kenbaar te maken. Vandaar veroorlooft zij zich ongevraagd een beknopte reactie.

In deze reactie worden niet nog eens woorden gewijd aan oorzaak, nut en noodzaak van een te voeren provinciaal museumbeleid. Provinciaal museumbeleid is een gevolg van provinciaal cultuurbeleid.

De provincie heeft op verschillende onderdelen van het welzijnsterrein, waartoe zij ook de musea rekent, over het algemeen de spreiding, ondersteuning en stimulering van het aanbod op zich genomen. De gemeenten dragen op hun beurt zorg voor de instandhouding van de betreffende instellingen. Dit laatste geldt met name voor de grotere gemeenten, die zich een theater, concertzaal enz. kunnen permitteren. De kleinere gemeenten bedient de provincie vooral middels stimulering en spreiding van het cultureel aanbod.

Op museaal terrein ondersteunt de provinciaal museumconsulente al een groot aantal jaren de musea in de provincie. Daarnaast draagt de provincie tot nu toe bij in de exploitatie van een aantal musea.

1. Het advies van de Raad voor CVO haakt in op beide onderdelen van het provinciaal beleid. Het advies toont aan dat musea de moeite waard zijn. Het behoud van cultureel erfgoed dat voor de provincie Utrecht van belang is, verdient de zorg van de provinciale overheid.

Onder de musea is er een groot aantal dat wordt geleid door vrijwilligers of personen die zich door langdurige werkzaamheden voor een museum deskundigheden hebben eigen gemaakt (zie ook bijlage 2 bij het advies van de Raad voor CVO). Het is van het allergrootste belang dat de besturen en medewerkers van deze musea, die eveneens onvervangbaar materiaal bezitten en beheren, worden ondersteund en gestimuleerd. Professionele ondersteuning stelt de musea in staat hun twee hoofdtaken - n.l. behoud en presentatie - op een hoger niveau te kunnen uitvoeren.

De vereniging is verheugd over de aandacht die in het advies aan dit belangrijke onderdeel van een te voeren provinciaal museumbeleid wordt besteed. De vereniging juicht een actief beleid van de provincie op dit punt van ondersteuning en stimulering toe.

2. De vereniging kan zich in het geheel niet vinden in de wijze waarop de Raad voor CVO voorstelt om tot een keuze te komen van musea die in aanmerking komen voor een provinciale bijdrage in hun exploitatie. De criteria die in het advies worden aangedragen (pag. 19) en die ook zijn toegepast op andere terreinen waarmee het provinciaal cultuurbeleid zich bezig houdt, doen geen recht aan de diversiteit van de musea en hun collecties. De grote verschillen in historische achtergrond, geaardheid, kwaliteit van collectie, van beheer, van huisvesting enz. kunnen niet in een puntensysteem worden vertaald.

De code (de aan de criteria toe te kennen gewichten) is een schijnbaar objectief systeem; in werkelijkheid hangt ze van willekeurigheden aan. Nauwelijks iets is gemeten, zo dat al kon; er worden per criterium punten gegeven en die punten worden getotaliseerd om tot een rangorde te komen. Dit puntensysteem is ontleend aan toneelvoorstellingen, concerten, films enz., maar het gaat eraan voorbij dat een museum geen eenmalige seizoensvoorstelling is, die je wel of niet subsidieert. Een museum is een 'permanente instelling' die een collectie beheert, zoals de definitie vermeldt (pag. 3). Dat is een wezenlijk verschil tussen de podiumkunsten en de musea, waaraan dit puntensysteem geheel voorbij gaat.

Het belang van cultureel erfgoed is niet op objectieve wijze te meten.

Het gaat niet alleen om de aanwezigheid van de voorwerpen, maar ook om het verband waarin ze geplaatst zijn, om de meerwaarde van de geestelijke, historische of andere achtergrond waartegen ze geplaatst worden: hun cultuurhistorische achtergrond.

3. Vervolgens moet worden ingegaan op een neveneffect van de puntenlijst. De schijnbare objectiviteit van de puntenlijst zal niet alleen de provincie een handvat bieden voor een aantal (mede) te financieren musea, maar de lijst zal ook een onderlinge ongewenste competitie teweegbrengen, daar zij een objectieve rangorde tussen de diverse musea en hun subsidiënten onderling suggereert. Het gevaar is levensgroot dat ook gemeentelijke politici deze rangordelijst in hun besluitvorming gaan betrekken, ten gunste maar ook ten koste van de musea. Deze twistappel zou de provinciale overheid niet in moeten brengen.
4. Als er dan geen duidelijke criteria zijn te formuleren volgens welke op eenvoudige manier af te lezen is aan welke musea de provincie ook in de exploitatie zou moeten bijdragen, zouden er andere wegen moeten worden gezocht om tot een keuze te komen.
De provincie kan ook volstaan met te kiezen voor een aantal musea dat door middel van bijdragen in de exploitatie in staat wordt gesteld de museale taken naar behoren uit te voeren.
5. Een ander punt dat voor de vereniging van wezenlijk belang is, is de keuze van prioriteiten (hoofdstuk 8). Musea verzamelen en behouden cultureel erfgoed. Daarnaast presenteren ze het aan hun hoede toevertrouwde bezit.
De musea moeten dan ook in eerste instantie in staat worden gesteld hun collecties goed en toegankelijk te beheren en te bewaren om vervolgens het publiek van dienst te kunnen zijn.
De aanstelling van een provinciaal conservator moet naar onze mening een hogere prioriteit hebben dan een educatief medewerker.
6. Veranderingen in het te voeren museumbeleid zullen met grote voorzichtigheid moeten worden aangebracht, opdat die instellingen die nu een exploitatiebijdrage van de provincie ontvangen niet rechtstreeks in hun bestaan worden bedreigd als die bijdrage plotseling komt te vervallen. Het behoud van cultureel erfgoed, een zaak die de provincie aangaat, zou daarmee worden geschaad.

7. Toch zou de provincie ten opzichte van de musea een vernieuwend en aktueel beleid moeten kunnen voeren. Door middel van projectsubsidies kan op nieuwe ontwikkelingen worden ingespeeld. De reservering van extra gelden is daarvoor noodzakelijk.

Tot zover onze schriftelijke reactie, die aantoont dat de vereniging zich op veel plaatsen kan vinden in het advies van de Raad voor CVO, doch die op andere punten geheel haaks staat op dit advies.

De vereniging is gaarne bereid een en ander toe te lichten zo er uwerzijds nog vragen mochten zijn.

Met de meeste hoogachting

Namens de Vereniging van Utrechtse Musea

mw. drs. A.M. Janssens
voorzitter

drs. C.H. Staal
secretaris

Utrecht, 1 oktober 1986
119/1.51.7